



## POSSIBILITĂȚILE ANALITICE, ABORDAREA, ETAPIZAREA ȘI FIZIONOMIA PROCESULUI REZILIENT

### ANALYTICAL POSSIBILITIES, APPROACH, STAGEING AND PHYSIOGNOMY OF THE RESILIENT PROCESS

*Conf. univ. dr. Emanuel-Ștefan MARINESCU\**

*Conf. univ. dr. Vasile BOGDAN\*\**

**Rezumat:** Privită și din unghiul analitic propriu securității naționale, reziliența conține îndeobște localizări referitoare la latura psihologică și la dimensiunea socială. Prezentând conotații psihologice complexe, reziliența poate fi considerată deopotrivă proces, cât și rezultat, avându-se în vedere capacitatea entităților sociale de rezistență, adaptare și de recuperare a nivelurile deținute în trecut, pierdute după distrugerii masive. Trebuie acceptat că procesul rezilient poate fi declanșat la nivel de individ și de comunitate, prin eliberarea energiilor deținute, cu scopul de refacere a nivelurilor deteriorate anterior. Semnifică flexibilitatea și posibilitatea mobilizării energiilor interne și contracarării factorilor negativi, prezenți în mediul domestic sau cel exterior subiectului ori grupului social. Cerințele reziliente accentuează rolul important ce revine cunoașterii conținuturilor teoretic-analitice, abordărilor organizatorice, descifrării succesiunii posibile a etapelor și cunoașterea fizionomiei procesului rezilient, toate aceste demersuri fiind utile pentru diminuarea, stoparea și contracararea amenințărilor hibride și asimetrice, refacerea deteriorărilor nivelurilor normale, intervenite în trecut.

**Cuvinte cheie:** reziliență, proces rezilient, dimensiune psihică, reziliența eului, secvențe, debut analitic, energie vitală, trăsături de personalitate.

**Abstract:** Viewed also from the analytical angle of national security, resilience generally contains localizations related to the psychological side and the social dimension. Presenting complex psychological connotations, resilience can be considered both a process and a result, considering the capacity of social entities to resist, adapt and recover the levels held in the past, lost after massive destruction. It must be accepted that the resilient process can be triggered at the individual and community level, by releasing the energies held, with the aim of restoring previously damaged levels. It signifies the flexibility and possibility of mobilizing internal energies and counteracting negative factors, present in the domestic or external environment of the subject or social group. Resilient requirements emphasize the important role of knowledge of theoretical-analytical contents, organizational approaches, deciphering the possible succession of stages and knowing the physiognomy of the resilient process, all these steps being useful for reducing, stopping and countering hybrid and asymmetric threats, restoring the deterioration of normal levels that occurred in the past.

\* Universitatea Internațională Danubius, email: marinescuemanuel@univ-danubius.ro.

\*\* Universitatea Internațională Danubius, email: bogdan.vasile@univ-danubius.ro.



**Keywords:** *resilience, resilient process, psychic dimension, ego resilience, sequences, analytical debut, vital energy, personality traits.*

### **Aserțiuni generale**

Contextul geopolitic actual, incert, fluid și complex, conține amenințări hibride și provocări generate în multiple planuri. În condițiile enunțate, prezența și implementarea factorului rezilient devine critică pentru implementarea politicilor de securitate națională și internațională, în menținerea existenței, independenței și suveranității statelor.

Obiectivul rezilienței individului este constituit de posibilitatea menținerii nealterate a stării de sănătate, capacității de efort, chiar și în situațiile înregistrării unor afectări (traume). Prin demersul rezilient va fi conservată energia vitală umană sub presiune în organism, prin modalități proprii subconștientului. Va putea interveni contracararea provocărilor vieții, existând posibilitatea redresării individului, după producerea de efecte adverse negative în trecut.

Obiectivul rezilienței comunităților este dată de capacitatea comunității de ducere a existenței și activitățile obișnuite, fără limitări ori obstrucții, de a duce viața în același areal, de utilizare a resurselor solului și subsolului, conform valențelor comunitare, moștenite de-a lungul timpului.

Considerăm că cerințele cognitive și operaționale privitoare la procesele reziliente fac absolut necesară cunoașterea de aspecte multiple, între care dimensionarea startului analitic și posibilităților de abordare, desfășurarea etapelor în succesiunea procesului rezilient, precum și alte aspecte.<sup>1</sup> Cerințele enumerate anterior pot constitui posibilități reale ale producerii, manifestării eficiente, consolidării și devenirii fenomenului procesual rezilient, profund reparatoriu pentru nivelul afectat în trecut de fenomene negative.

### **Posibil debut analitic al procesului**

Procesul analitic rezilient poate accepta declanșări în dimensiunile analitică și operațională, putând fi luate în calcul aspecte complexe și diverse, precum:

- definirea ca mecanism protectiv, posibil pentru contracararea afectărilor care converg dinspre exterior spre mediul social, existând patru forme succesive: scăderea impactului afectării la nivel societal, micșorarea fluxului manifestărilor sociale negative, reconstituirea stimei personale a indivizilor și producerea de noi oportunități;<sup>2</sup>

- utilizarea de modalități ilustrative pentru perioade relevante din viață (dezvoltarea și afirmarea individului, în situația existenței de provocări negative, sosite dinspre mediul social, conservarea energiei

---

<sup>1</sup> Mihalcea Viorel-Cătălin, Sirbu Gabriela -Elena, Bogdan Vasile, *Securitatea internă și reziliența*, Ed.UNAp "Carol I", București, 2021., p 25.

<sup>2</sup> Michael Rutter, *Psychological Resilience and Protective Mechanism*, in American Journal of Orthopsychiatry, Vol. 57 (3), July 1987, pp.316-331.



motrice interne a subiectului în contextul acțiunii fenomenelor negative, cu refacerea capacității de efort după înregistrarea de situații dificile.<sup>3</sup>

- demonstrarea capacității individului spre a depăși experiențe negative extreme, refacerea posibilităților acționale ale subiectului traumatizat, fiind depășită și eliminată depresia;

- posibilitatea, capabilitatea individului participant la aventura socială dușmănoasă, de autoechilibrare și dezvoltare, făcând apel inconștient la capacitatea și potențialul intern propriu;<sup>4</sup>

- generarea de fluctuații ascendent-pozitive ale subiectului, având punctul de pornire în modul de viață propriu și sistemul societal, posibile după stopări sau decăderi certe ale nivelului deținut în trecut;

- analiza trăsăturilor de personalitate, evaluarea dezvoltărilor pozitive intervenite ori prin prisma manifestării adaptării funcționale, analiza ca abilitate etc.<sup>5</sup>

- demers de pendulare constructivă între adversitatea proprie mediului societal și capacitatea pozitivă, privitoare la adaptarea individului social la traume de amploare.<sup>6</sup>

Pentru soliditatea demersului parcurs, este important să fie definite punctul de plecare al demersului analitic și cerința utilității procesului cognitiv în vedere.

### Abordări posibile

Pot exista diverse posibilități de accesare spre cunoașterea, analiza și caracterizarea procesului rezilient.

*Dimensiunea psihică.* Factorii psihici fac posibilă analiza rezilienței eu-lui pe trei nivele proprii funcționării de specialitate.

*Nivelul comportamental,* primul avut în vedere, va cuprinde strategii de rezistență (coping), fiind avuți în vedere în mod prioritar factorii *Big Five* (agreabilitate, deschidere, nevrotism, conștiinciozitate și extroversie), precum și reziliența eu-lui.

*Palierul personalității,* al doilea plafon, include paleta manifestărilor proprii și mecanismelor psihice, avute în vedere prin activarea conținutului bio-psihologic al subiectului. În acest sens, sunt avute în vedere emoții, este viabilă reinterpretarea pozitivă a faptelor, se produce eliminarea implicării mentale, intervine îndepărtarea suportului social, are loc realizarea acceptării, eliminarea problemei și controlul minții produs prin activarea subconștientului, precum și altele.

<sup>3</sup> Emmy Werner, *Resilience in Development*, in American Psychological Society, 1 June 1995, disponibil la <https://journals.sagepub.com/doi/10.1111/1467-8721.ep10772327>, accesat la 22.11. 2024.

<sup>4</sup> Nicolas Martin, Antoine Spire, François Vincent, *Reziliența. Convorbire cu Boris Cyrulnik*, Editura Spandugino, București, 2016, pp.8-53.

<sup>5</sup> Andra Crăciun, *Reziliența ca proces sanogen: factori individuali și strategii de coping*, Cluj – Napoca, Editura ASCR, 2019, p.14.

<sup>6</sup> Sunnya Luthar, Dante Cicchetti, *The Construct of Resilience: Implications for Interventions and Social Policies*, Dev Psychopathol, Vol. 12 (4), 2000, pp. 857-885.



*Nivelul schemelor cognitive*, ca plafon ultim, cuprinde filtre ale factorului social, posibile pentru evaluarea mediului comunitar, societal, statal ori de altă factură. Vor fi prezente aspecte de genul decepției, sacrificiului de sine, inhibiției induse, vulnerabilității, pasivității, autocontrolului exagerat, negativismului, pedepsirii, neîncrederii ori standardelor riguroase.<sup>7</sup>

*Conceptul rezilienței eu-lui*. Viziunea respectivă, lansată după 1980, trebuie considerată tot tip de trăsătură în studiul problematicii rezilienței. Definește elemente, cum sunt existența, sporirea și implicarea de multitudini ale aspectelor proprii personalității, aspecte ce facilitează direcționarea, temporizarea și controlul implicărilor energic-impulsive, utilizate în evaluarea cognitivă a situației stresoare. Intervine definirea implicării eu-lui, adaptarea flexibilă a eu-lui la situația tensionată, cu destinația de echilibrare a opțiunilor finale, față de tensiunile mediului social.<sup>8</sup>

Mai supunem atenției, posibilitatea abordării procesului rezilient perceput în mod egal ca atât ca trăsătură cât și ca proces dinamic. Ambele abordări pot fi determinante, prin prisma dimensiunilor cognitive riguroase.

*Deosebirea dintre trăsătura și abilitatea psihologică*. Poate constitui punctul de pornire în statuarea diferențelor dintre trăsătură și abilitate. Cum trăsătura este implicată în comportarea individului în mediul social de apartenență, abilitatea poate fi responsabilă din unghiul eficienței persoanei pentru realizarea unui scop anume, obiectiv și consolidarea rezultatului dorit. Trăsătura este cea care facilitează selectarea aspectelor de diferență, proprii factorului social în depășirea situațiilor dificile, care induc influențe majore la adresa comportamentului uman.<sup>9</sup>

*Dimensiunea dinamică*. Porneste de la considerarea rezilienței ca formă procesuală. Precum se cunoaște, trăsăturile individului având o relativă stabilitate și predictibilitate *versus* comportament, dimensiunea procesuală permite rezilienței structurate pe faze, să se genereze posibile tipare privitor la evoluția pozitivă estimată. Pot fi gândite și evaluate posibile aliniamente succesive în evoluție, analizate mecanisme prezente pe traseul dinamic. Toate acestea induc modificări ale comportamentului, emoțiilor și reacției factorului social, analizat în plan cognitiv. Elementele psihosociale, luate împreună cu predispozițiile biologice vor cunoaște integrări sinergice, spre controlul și sincronizarea raporturilor și procesualității intervenite între factorii stresori și factorii adaptivi.<sup>10</sup>

Chiar și la momentul declanșator privitor la abordare, trebuie să subliniem complexitatea factorială, existența nivelelor, implicarea mecanismelor psihice, prezența efectelor adaptive, sprijinul realizat de

<sup>7</sup> Andra Crăciun, *Op.cit.*, p.104.

<sup>8</sup> Jeane H. Block, Jack Block, *The Role of Ego-Control and Ego-Resiliency in the Organization of Behavior*. In Psychology Press, 1982, pp.14-57.

<sup>9</sup> Gabriela-Elena Sîrbu, Viorel-Cătălin Mihalcea, Vasile Bogdan, *Aspecte reziliente ale instituțiilor Uniunii Europene de securitate internă*, Ed. CTEA, București, 2021, p.18.

<sup>10</sup> Gabriela-Elena Sîrbu, Viorel-Cătălin Mihalcea, Vasile Bogdan, *Problematika rezilienței în secolul al XXI-lea*. Curs Ed. CTEA, București, 2023, pp.44-45.



factorii emoționali și de aspectele psihosociale, implicările complementare ale factorilor sociali, toate putând sprijini reușita demersului rezilient.<sup>11</sup>

### ***Sucesiunea procesului***

Reperetele posibile ale procesului rezilient pot fi ilustrate ca fiind structurate pe durata a patru etape (secvențe):<sup>12</sup>

- *secvența (etapa) întâi* – conține prezentarea stării declanșatorii, intervenite în contextul dificultăților factorului social, cu evidențierea factorilor care asigură cunoașterea integrală a situației stresante;

- *secvența secundă* – asigură identificarea integrală a aspectelor ce concură la ilustrarea rezilienței ca proces, descifrarea modului de funcționare și scoaterea în evidență a factorilor de risc;

- *etapa a treia* – produce detalierea implicărilor de natura intervențiilor multiple corective, apte să sprijine redresarea stării negative induse de cauze diferite (psihologice, sociale, militare, economico-financiare, ecologice etc);

- *secvența a patra* – generarea unui demers interdisciplinar, sincronizarea implicărilor proprii conținutului genetic, alături de cel neuronal, sincronizat cu dimensiunea experienței sociale, toate fiind direcționate spre relevarea posibilităților dinamice multistrat, precum și a posibilităților reglatorii umane.<sup>13</sup>

Etapizarea efortului individual trebuie să fie sincronizată cu demersul similar al grupurilor sociale, deoarece asupra ambelor entități vor fi prezente și produse efecte, influențe și acțiuni ale adversarului.

### ***Fizionomia***

Factori componenți ai procesului continuității nivelurilor existențiale proprii sistemelor complexe sunt *rezistența* (copingul) și *reziliența* (adică recuperarea nivelului abandonat). Deși conceptele enunțate mai sus sunt fenomene absolut distincte, trebuie acceptată interdependența și complementaritatea dintre secvența de rezistență (coping) și cea de reziliență.<sup>14</sup>

Fizionomia manifestărilor procesului rezilient poate cuprinde: *apariția manifestărilor negative, producerea afectării, reducerea nivelului deținut, mobilizări interioare, stabilirea strategiei, efortul benevol consimțit, refacerea nivelului (standardului) avut în trecut și consolidarea nivelului (standardului) refăcut.*<sup>15</sup>

*Apariția manifestărilor negative* reprezintă motorul negativ al schimbărilor destabilizatoare, petrecute în viața comunităților ori subiecților. Potențialul ostil distrugător va fi inserat structurii grupului (subiectului) țintă.

<sup>11</sup> Andra Crăciun, *Op.cit.*, pp.15-16.

<sup>12</sup> Gabriela-Elena Sîrbu, Viorel-Cătălin Mihalcea, Vasile Bogdan, 2021 *Op.cit.*, p.18.

<sup>13</sup> Gabriela-Elena Sîrbu, Viorel-Cătălin Mihalcea, Vasile Bogdan, 2023, *Op.cit.*, pp.43-45.

<sup>14</sup> Gabriela-Elena Sîrbu, Viorel-Cătălin Mihalcea, Vasile Bogdan, 2023, *Op.cit.*, pp.40-43.

<sup>15</sup> Viorel-Cătălin Mihalcea, Gabriela-Elena Sîrbu, Vasile Bogdan, *Op.cit.*, p.28.



*Producerea afectării* constituie factorul declanșator al parcursului rezilient, evident fiind vorba de un imbold negativ. Pot fi manifestări sosite din spațiul extern ori chiar intern grupului social (subiectului). Urmarea apariției factorului stresant se regăsește în descreșterea sau chiar în prăbușirea nivelului de viață (bunăstare, democrație, bugetare, paritate etc) deținut anterior.

*Reducerea nivelului deținut* derivă din atingerea nivelului înalt al manifestării ostile, deprecierea cadrului social țintă devenind clară, de durată. De asemenea, reducerile standardului anterior vor depinde de intenția ostilă, manifestările negative și posibilitățile factorului stresor.

*Mobilizări interioare* reprezintă generarea involuntară (la individ) sau conștientă (la comunități) a voinței de oprire a scăderii standardului, depășirea stării neplăcute, cu începerea refacerii standardului spre cotele valorice deținute anterior.

*Stabilirea strategiei* reprezintă opțiunea energetică, sinergică a colectivității țintă îndeosebi sau a individului țintă. Poate fi promovată deschis de către factorii de conducere sau direct de nivelul cerebral propriu individului. Reperele strategiei se vor regăsi în cuprinsul planului acțional, în formă explicită (definire, conținut, responsabilități, conducere, termene, loc, sprijin, forme de cooperare etc), sau implicită.

*Efortul benevol consimțit* este dat de manifestarea de amploare și de durată, realizată voit de către participanți, cu încredere deplină în reușita demersului, fiind activate secvențe succesive. Implicările efortului consimțit benevol reprezintă aplicarea planului de acțiune destinat redresării, conform opțiunilor strategice.

*Refacerea nivelului (standardului) avut în trecut* este reprezentat de finalitatea efortului de redresare, constituind opțiunea colectivității lovite de factorii negativi. Ca urmare a creșterilor înregistrate la nivelul subiectului (comunității), se va reveni la standardele anterior deținute.

*Consolidarea nivelului (standardului) refăcut* este exprimată prin opțiunile organismului statal ori societal. Structurile care au cunoscut depreciere anterioare ale nivelului (standardului) deținut, se vor obliga la continuarea eforturilor de optimizare a nivelului avut anterior, ca cerință rezilientă indiscutabilă. Nivelul rezilient reconfirmat va fi considerat ca cerință a progresului, solicitând eforturi viitoare.<sup>16</sup>

Fizionomia acțiunilor cuprinde exprimări diferite în cadrul internațional, comparativ cu contextul intern. Detaliile formulate pot fi repere acționale din viitor, cu mențiunea că acțiunile reziliente vor fi mai accentuat competitive și riguros constructive.<sup>17</sup>

<sup>16</sup> Ana Muntean, Anca Munteanu, *Violență, traumă, reziliență*, Editura Polirom, Iași, 2011, p. 243.

<sup>17</sup> Mihalcea Viorel-Cătălin, Sirbu Gabriela -Elena, Bogdan Vasile, *Op.cit.*, pp.28-29.



## Concluzii

Pregătirea societății privitoare la procesul rezilient trebuie să fie realizată în mod extins, fiind recunoscută implicarea de securitate și stabilitate. Pasul de început trebuie furnizat de înțelegerea profundă, realizată la nivelul individului, privitoare la cerința participării active la construirea și activitatea unei societăți robuste, capabile de adaptabilitate și marcată de eficiență în surmontarea multiplelor provocări din viitor. Este necesară edificarea dimensiunii adaptive, pasibile să contracareze o multitudine de scenarii și evenimente negative prezente în plan de securitate. Se impune continuitate și energie pentru difuzarea cunoștințelor și competențelor, flexibilitate, forță și durabilitate a manifestărilor sociale de reacție, preocupări individuale și colective, direcționate sincronizat împotriva provocărilor de securitate. Se va ține seama de rolul esențial al investiției produse în educație și formare continuă, de extinderea programelor de training, de permanentizarea accentului pus pe cursuri de evaluare, analiză și contracarare a dezinformării și pe efortul de securitate cibernetică, de contracarare a provocărilor hibride și privitor la răspunsul oportun generat în situații de crize.

Îmbunătățirea capacității de răspuns și de adaptare la crize multiple și complexe și edificarea procesului rezilient robust pot fi posibile prin utilizarea bunelor practici ale domeniului avut în vedere, folosirea lecțiilor identificate și a lecțiilor învățate pe extinderea cooperării internaționale cât și edificarea de parteneriate sporind capacitatea colectivă de răspuns la agresiuni diverse.



## BIBLIOGRAFIE

- BLOCK J. H., BLOCK J., *The Role of Ego-Control and Ego-Resiliency in the Organization of Behavior*. In Psychology Press, 1982;
- CRĂCIUN A. - *Reziliența ca proces sanogen: factori individuali și strategii de coping*, Cluj – Napoca, Editura ASCR, 2019;
- LUTHAR S., CICHETTI D., *The Construct of Resilience: Implications for Interventions and Social Policies*, Dev Psychopathol, Vol. 12 (4), 2000;
- MARTIN N., SPIRE A., VINCENT F., *Reziliența*. Convorbire cu Boris Cyrulnik, Editura Spandugino, București, 2016;
- MIHALCEA V.-C, SIRBU G. BOGDAN V. , *Securitatea internă și reziliența*, Editura UNAp “Carol I”, București, 2021;
- MUNTEAN A., MUNTEANU A., *Violență, traumă, reziliență*, Editura Polirom, Iași, 2011;
- RUTTER M., *Psychological Resilience and Protective Mechanism*, in American Journal of Orthopsychiatry, Vol. 57 (3), July 1987;



- SÎRBU G., MIHALCEA V., BOGDAN V., *Aspecte reziliente ale instituțiilor Uniunii Europene de securitate internă*, Editura CTEA, București, 2021;
- SÎRBU G., MIHALCEA V., BOGDAN V., *Problematika rezilienței în secolul al XXI-lea. Curs* Ed. CTEA, București, 2023;
- WERNER E., *Resilience in Development*, in *American Psychological Society*, 1 June 1995;

